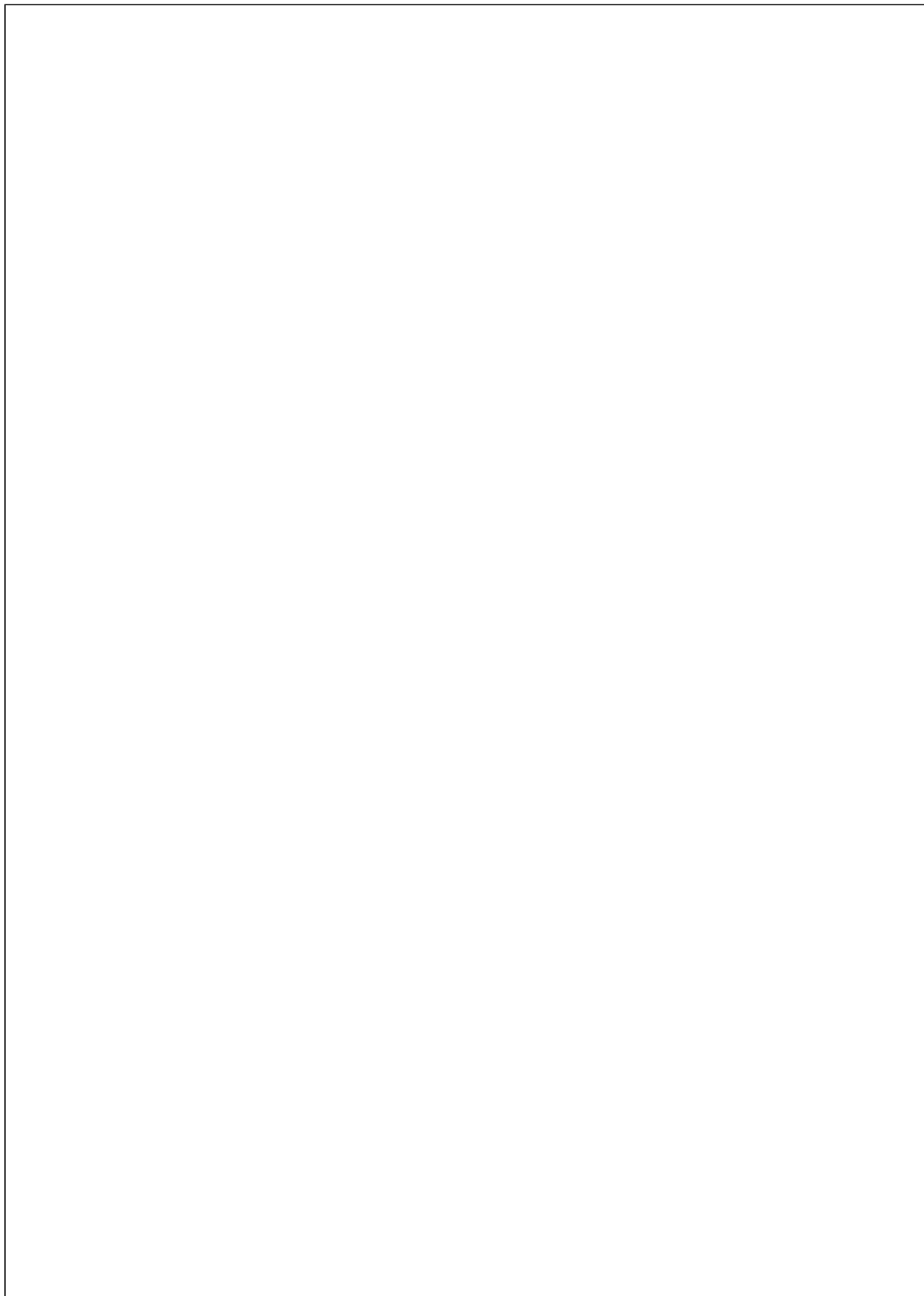

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/historia-z-ipn/archiwum/210318,Maciej-Zuczkowski-Spolecznik-Stefan-Zbrozyna-1892-1971.html>

27.02.2026, 01:58

Maciej Żuczkowski: Społecznik. Stefan Zbrożyna (1892–1971)

Działacz samorządowy, spółdzielczy i społeczny. Aktywny członek Polskiej Partii Socjalistycznej, prezydent Płocka w latach 1926–1929. Współpracownik administracji Stefana Starzyńskiego we wrześniu 1939 r., członek konspiracji niepodległościowej, represjonowany przez powojenny reżim komunistyczny.

22.08.2024

[Konspiracja](#) [Polskie Państwo Podziemne](#) [Represje](#) [Ruch socjalistyczny](#)

Stefan Zbrożyna urodził się 22 sierpnia 1892 roku w Janiszewie pod Radomiem. Był trzecim z dwanaściorga dzieci Antoniego, nauczyciela i Stanisławy z domu Stankiewicz. Po ukończeniu szkoły elementarnej w Janiszewie, naukę kontynuował w polskojęzycznej Szkole Handlowej Siedmioklasowej Męskiej w Radomiu. Tam zaangażował się w działalność konspiracyjną, w szeregach Organizacji Młodzieży Narodowej (OMN) i wszedł do zarządu tej organizacji na terenie szkoły.

Z czasem, gdy na tle różnicy w stosunku do Rosji w OMN doszło do rozłamu, w wyniku którego wyłoniła się Organizacja Młodzieży Niepodległościowej, znana od tytułu wydawanego przez siebie pisma jako „Zarzewie”, całość radomskiej organizacji, w której pomimo zakończenia szkoły działalność kontynuował Zbrożyna, włączyła się w jej działalność.

W 1913 r., po dwóch latach pracy jako korepetytor, Zbrożyna podjął studia na Kursach Wyższych Handlowych Męskich w Warszawie. Kontynuował tam swoją działalność w akademickich strukturach „Zarzewia” oraz w konspiracyjnej Armii Polskiej. Równocześnie angażował się w działalność samopomocową w ramach zrzeszenia słuchaczy kursów handlowych, przekształconego w 1916 roku w Bratnią Pomoc Studentów Wyższej Szkoły Handlowej, której był pierwszym prezesem. Prawdopodobnie wówczas, po rozłamie w szeregach „Zarzewia” na tle stosunku do Józefa Piłsudskiego i Legionów Polskich, Zbrożyna przystąpił do Polskiej Partii Socjalistycznej (PPS).

W szeregach Polskiej Partii Socjalistycznej

Po ukończeniu studiów w 1916 roku Zbrożyna podjął pracę we Włocławku jako sekretarz rady okręgowej Rady Głównej Opiekuńczej. Równocześnie działał w miejscowych strukturach PPS, szybko awansując na sekretarza okręgowego komitetu. Po odzyskaniu przez Polskę niepodległości w 1918 roku rozpoczął pracę jako sekretarz komisji sejmikowej statystycznej we Włocławku na okręg kujawski. Następnie przez krótki czas pełnił funkcję naczelnika wydziału podatkowego w Urzędzie Miejskim oraz nauczyciela w Państwowej Szkole Kupieckiej Męskiej. Po wyborach samorządowych w marcu 1919 roku został wybrany ławnikiem Magistratu. W sierpniu 1920 roku, podczas zagrożenia Włocławka przez Armię Czerwoną, Zbrożyna pozostał w mieście i starał się przeciwdziałać ucieczce pracowników administracji państwowej, organizując również pomoc dla uchodźców.

W wyborach parlamentarnych 1922 roku Zbrożyna startował z listy PPS i został wybrany zastępcą posła. W tym samym roku zaangażował się w działalność Związku Miast Polskich oraz

Centralnego Wydziału Samorządowego PPS. W maju 1926 roku, po dymisji prezydenta Płocka Antoniego Michalskiego, PPS zaproponowała Zbrożynie objęcie tej funkcji. Na stanowisku prezydenta Płocka Zbrożyna zrealizował szereg inwestycji budowlanych, takich jak budowa szkoły powszechnej i elektrowni miejskiej oraz rozpoczął budowę rzeźni, zajmował się również kwestiami mieszkaniowymi.

Po odwołaniu ze stanowiska w skutek decyzji Ministra Spraw Wewnętrznych w lipcu 1929 roku, Zbrożyna przeniósł się do Warszawy, gdzie został kierownikiem wydziału polityki komunalnej Związku Miast Polskich w biurze kierowanym przez Marcelego Porowskiego. Zamieszkał przy ulicy Słowackiego na V kolonii Warszawskiej Spółdzielni Mieszkaniowej (WSM) i zaangażował się w jej działalność oraz w pracę w Instytucie Gospodarstwa Społecznego (IGS), gdzie pełnił funkcję członka Komisji Rewizyjnej. W 1938 roku współuczestniczył w utworzeniu Sekcji Samorządowej IGS. W tym okresie Zbrożyna, który na terenie IGS zetknął się z ruchem wolnomularskim, przystąpił do Wielkiej Łoży Narodowej Polski.

Wobec II wojny światowej

Wybuch II wojny światowej zastał Zbrożynę w Warszawie, gdzie organizował wsparcie dla mieszkańców WSM. 20 września, na mocy zarządzenia Komisarza Cywilnego przy Dowództwie Obrony Warszawy Stefana Starzyńskiego, objął funkcję delegata administracyjnego na obszar Starostwa Grodzkiego Warszawa-Północ. Funkcję tę pełnił do końca funkcjonowania Komisariatu Cywilnego osiem dni później. Po kapitulacji miasta podjął pracę w wydziale rozdziału i kontroli Zarządu Miasta, gdzie kierował sekcją kart żywnościowych. W listopadzie 1939 roku został wybrany prezesem Rady Nadzorczej WSM, którą to funkcję pełnił przez cały okres wojny.

Praca w Zarządzie Miasta umożliwiła Zbrożynie prowadzenie akcji pomocowej na rzecz ludzi zaangażowanych w działalność konspiracyjną, w tym działaczy spółdzielczych ze „Społem”, WSM oraz, w późniejszym okresie wojny, osób narodowości żydowskiej, skierowanych do niego przez przewodniczącego Rady Pomocy Żydom „Żegota” Juliana Grobelnego. Według relacji wnuczki Zbrożyny, Doroty Zbrożyny-Arct, w piwnicy domu przy ul. Słowackiego rodzina Zbrożyny pomagała ukrywającemu się Zygmuntowi Lednickiemu, skrzypkowi i dyrygentowi orkiestry Polskiego Radia, oraz innym osobom, m.in. aktorce Zofii Jamry i jej mężowi.

Zaangażowanie Zbrożyny w działalność konspiracyjną nie jest do końca jasne. Wiadomo, że współpracował z Komendą Główną Związku Walki Zbrojnej, gdzie pod pseudonimem „Ambroży” i „Wawrzyniec” angażował się w tworzenie Szefostwa Biur Wojskowych zmilitaryzowanej administracji zastępczej, noszącej kryptonim „Teczka”, w której pełnił funkcję kierownika w Zarządzie Miasta stołecznego Warszawy. Po scaleniu „Teczki” z cywilnymi strukturami Delegatury Rządu RP na Kraj w 1943 roku, przeszedł do Okręgowej Delegatury Rządu i objął funkcję drugiego zastępcy Okręgowego Delegata Rządu na miasto Warszawę, odpowiadając za przedsiębiorstwa miejskie.

Niewiele wiadomo o jego działalności w Polskiej Partii Socjalistycznej „Wolność-Równość-Niepodległość” (PPS-WRN), konspiracyjnej emanacji przedwojennej PPS. Można jednak przypuszczać że włączył się w jej działalność na początkowym etapie tworzenia struktur PPS-WRN. W strukturach partii Zbrożyna kierował wydziałem samorządowym, który miał opracować koncepcje działalności przyszłego samorządu. Równolegle pełnił on funkcję szefa sieci „dublerów”, zakonspirowanej struktury, której członkowie mieli w razie konieczności objąć funkcje aresztowanych działaczy. Zbrożyna miał być dublerem sekretarza generalnego PPS-WRN

Kazimierza Pużaka.

Po wybuchu Powstania Warszawskiego Zbrożyna dołączył do Delegata Rządu na m.st. Warszawę Marcelego Porowskiego na Starym Mieście, opracowując regulamin dla komitetów blokowych. Pod koniec sierpnia, wobec perspektywy kapitulacji Starego Miasta, przeszedł kanałami na Żoliborz, gdzie objął funkcję zastępcy Okręgowego Delegata Rządu. Po kapitulacji powstania trafił do obozu w Pruszkowie, skąd został wywieziony do Jędrzejowa.

► [Czytaj więcej na portalu przystanekhistoria.pl](#)

[Poprzedni Strona](#)

[Następny Strona](#)

Konspiracja, Polskie Państwo Podziemne, Represje, Ruch socjalistyczny

Artykuł